

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΕΝ Τῷ ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚῷ ΣΥΛΛΟΓῷ ΑΘΗΝΩΝ ΠΕΡΙ ΑΝΑΔΑΣΩΣΕΩΝ

ΥΠΟ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΑΜΙΟΥ

Τὰ προληπτικὰ καὶ ἐνθαρρυντικὰ μέτρα συνίστανται εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ κράτους εἰς χρήματα ἢ εἰς ἐργασίαν παρεχομένην εἰς τοὺς ἰδιώτας, κοινότητας, ἰδρύματα κλπ. ὑποστήριξιν πρὸς βελτίωσιν ἐδαφῶν ἀγόνων ἢ καταστραφεισῶν βοσκῶν, ὑποκειμένων εἰς τὸν κίνδυνον τῆς τελείας καταστροφῆς καὶ δυναμένων νὰ γείνωσιν ἀφορμὴν κινδύνων.

Τὰ ἐπανορθωτικὰ μέτρα εἶνε τὸ δικαίωμα, ὅπερ ἔχει τὸ κράτος δυνάμει νόμου νὰ ἐπιβάλλῃ ἢ ὑποχρεωτικὰς ἐργασίας ἐφ' ὄλων τῶν μερῶν, ὀπουέλτακτικὴ ἀνάγκη ἀναγνωρισθεῖσα κατόπιν προηγουμένης ἐξετάσεως ἐπιβάλλει τοιαύτας.

Θὰ ἦτο ἴσως ἐκτὸς τοῦ θέματος ἡ λεπτομερὴς τῶν ἐργασιῶν ἀφήγησις, διὸ καὶ περιορίζομαι μόνον εἰς τὰ ἐκ τῶν γενομένων ἐργασιῶν συμπεράσματα.

Ἄρχῃ, ἐφ' ἧς βασίζονται αἱ ἐργασίαι τῶν ἀναδασώσεων, εἶνε ὅτι οὐδέποτε ἀνατίθενται τὰ ἔργα ὁμοίας φύσεως εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας, ὡς ἀνώτερα τῶν δυνάμεων τῶν. Εἰς τὸ Κράτος καὶ μόνον ἀνήκει ἡ ἀναδάσωσις τῶν ἀποψλωθέντων ὄρεων, εἰς τὸ Κράτος καὶ μόνον ἀνήκει ἡ πάλιν κατὰ τῶν χειμάρρων εἰς τοὺς ἰδιώτας ἀνήκει τὸ πολὺ ἢ καθαρὰ ἀναδάσωσις εἰς τὰ μέρη, ὅπου ἡ δασικὴ βλάστησις ἀποτελεῖ τὸ μόνον μέσον τῆς συντηρήσεως τῶν ἐδαφῶν. Εἰς τὴν ἀρχὴν δὲ ταύτην κατέληξαν κατόπιν μακροτάτης πείρας.

Κατόπιν ἐπισταμένης μελέτης, ἡ ἔκτασις, τῆς ὁποίας ἡ ἀναδάσωσις ἐθεωρήθη ἀναγκαία, ἐν Γαλλίᾳ ἐξετιμῆθη εἰς 3,199,920 δραχ. εἰς τὸ τέταρτον περίπου τῆς ὅλης ἀπογυμνωθείσης ἐκτάσεως. Ἐκ τῆς λεπτομεροῦς δὲ ἐξετάσεως τῶν πρὸς ἀναδάσωσιν μερῶν καὶ τῶν γενομένων στατιστικῶν παρατηρήσεων ἀπεδείχθη ὅτι, ὅσον περισσότερο ὑποφέρει μέρος τι ἀπὸ τὰς ἐκ τῶν χειμάρρων πλημμύρας, τόσον μεγαλειτέρα εἶνε ἡ ἐλάττωσις τοῦ πληθυσμοῦ του· καὶ δεύτερον, ὅτι ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον εἶνε 73 περίπου άτομα εἰς τὰ μέρη ταῦτα, τὰ ἐκ τῶν πλημμυρῶν ὑποφέροντα, κατήντησε νὰ καταβῇ μέχρι 18 καὶ 12 μόνον. Εἰς τὰς κάτω Ἄλπεις λ. χ. ὁ πληθυσμὸς ἀπὸ τοῦ 1846 — 1891 ἠλαττώθη κατὰ

32,390 χιλ. ἐπὶ ὀλικοῦ ἀριθμοῦ 150,000 περίπου. Εἰς δὲ τὰς λεγομένας ἄνω Ἄλπεις κατὰ τὸ αὐτὸ διάστημα ἠλαττώθη κατὰ 47,335 ἐπὶ ὀλικοῦ ἀριθμοῦ 287,000. Οὕτως ἡ παρατηρηθεῖσα ἐλάττωσις ἀναλόγως τῆς ὀρεινότητος τοῦ μέρους ἐγένετο κατ' εὐθείαν ἀνάλογος πρὸς ταύτην, φθάσασα ἀπὸ 17 % εἰς 23 % περίπου ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ρηθέντων 3.199.920 στρεμ. 1 872.910 στρεμ., ἐξ ὧν τὰ ἡμίση σχεδὸν ὡς ἀνήκοντα εἰς ἰδιώτας ἠγοράσθησαν ὑπὸ τοῦ Κράτους ἀντὶ 17,002,540 φρ. ἦτοι ἀντὶ 170 φρ. κατὰ ἑκτάριον, ἀνεδασώθησαν ἦδη, (ἔχω τὴν στατιστικὴν τοῦ 1892 ὑπ ὄψιν μου) καὶ μένουσιν ἔτι 1327010. πρὸς ἀναδάσωσιν.

Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἐργασιῶν ἐστηρίχθη ἐπὶ τῶν ἐξῆς παρατηρήσεων :

Ἄπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνός μας ὑπὸ διαφόρων μηχανικῶν ἐγένοντο μελέται πρὸς ὑπεράσπισιν ἐκ τῶν χειμάρρων, ἅπασαι ὅμως ἐστηρίχθησαν εἴτε ἐπὶ τοῦ διακανονισμοῦ τῆς κοίτης αὐτῶν, εἴτε ἐπὶ τῶν μέσων τῆς παρεμποδίσεως τῶν ὑπ' αὐτῶν παρασυρομένων ὑλῶν εἰς τὰ στενὰ αὐτῶν μέρη ἢ εἰς τὰς πρὸς τὰς πεδιάδας ἐκβολὰς τῶν, οὐδεὶς ὅμως ἐσκέφθη περὶ τῆς ριζικωτέρας αὐτῶν καταπολεμήσεως καὶ, ὡς ἦδη δις σὰς εἶπον, πρῶτος ὁ Furell ἐσκέφθη τοῦτο θέσας τὰς ἐξῆς ἀναμφισβητήτους ἀρχάς :

1ον) ὅτι ἡ παρουσία δάσους τινὸς ἐπὶ οἰουδήποτε ἐδάφους ἐμποδίζει τὸν σχηματισμὸν τῶν χειμάρρων.

2ον) Ἡ ἀποδάσωσις παραδίδει τὸ ἔδαφος λείαν εἰς τοὺς χειμάρρους.

3ον) Ἡ ἀνάπτυξις τῶν δασῶν προκαλεῖ τὴν στέρειυσιν ἢ ἀπὸ ξήρανσιν τῶν χειμάρρων καὶ

4ον) Ἡ καταστροφὴ τῶν δασῶν ἐπιφέρει τὴν ἀναγέννησιν τῶν χειμάρρων διπλασιάζουσα τὴν ὀρμὴν τῶν· καὶ τὸ ἐξῆς ἀξίωμα. « Ἐν τῇ φύσει δὲν παρουσιάζονται μικρὰ μέσα. ἀλλ' ἀθροίσματα μικρῶν μέσων, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται ὡς ἀποτελέσματα, ἀφ' οὔ δὲ ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ μεταχειρισθῇ μικρὰ μέσα, ἔπεται ὅτι διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου δύναται ν' ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς φύσεως ».

Αἱ ἐργασίαι ἀνετέθησαν καὶ ἀνατίθενται εἰς δασολόγους μηχανικούς, διότι ἡ πείρα ἀπέδειξεν, ὅτι οἱ μὴ δασολόγοι μηχανικοὶ πρὸ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν χειμάρρων πολλαχοῦ ἐλιποψύχθησαν καὶ ἐχαρακτήρισαν πλῆθὺν αὐτῶν ὡς ἀδιορθώτους, ἐν ᾧ ἀκριβῶς οἱ δασολόγοι συνδυάσαντες τὰ μηχανικὰ πρὸς τὰ ἀναδασω-

τικά έργα ἐπέτυχον τὴν ἀναδάσωσιν καὶ τῶν μᾶλλον ἀδιορθώτων.

Ὡς βάσις τοῦ συστήματος τῆς συνθέτου αὐτῆς μεθόδου ἐτέθη τὸ ἐξῆς: «δοθέντος χειμάρρου τινὸς νὰ ἐπιτευχθῆ ἢ ἐξ ὀλοκλήρου ἀναδάσωσης ὄλων τῶν μερῶν τῆς λεκάνης του τῶν υποκειμένων εἰς ἀποπλύνσεις ὑπὸ τῶν ὑδάτων καὶ δυναμένων νὰ τροφοδοτήσωσι τὴν συσσώρευσιν ὑλῶν». Μόνον τὰ δάση ἀποκαθιστάμενα φυσικῶς ἐντὸς τῶν λεκανῶν εἶνε ἱκανὰ, ὅπως ἐξασφαλίσωσι τὴν ὀριστικὴν στείρευσιν τῶν χειμάρρων, καθιστῶντα οὕτω μόνιμον τὸ ἄμεσον ἔργον τῶν ἐπανορθωτικῶν ἐργασιῶν, τὸ ὁποῖον ἀνευ αὐτῶν εἶνε ὄλως πρόσκαιρον καὶ διὰ τῶν ὁποίων ὡς μέσων μόνον ἐπιδιώκεται θάπτον ἢ βράδιον ὁ ὀριστικὸς οὗτος σκοπός. Τὰ μηχανικὰ διορθωτικὰ τῶν κοιτῶν ἔργα εἶνε προωρισμένα νὰ ἐκλείψωσι ποτε ἐξαίρεσει μερικῶν ἐκτάκτου σπουδαιότητος, τὰ ὁποῖα δι' ἐπιμελοῦς συντηρήσεως διατηρούμενα παρέχουσι καὶ μετὰ παρέλευσιν μακρῶν χρόνων τὰ μόνα μαρτύρια τῶν γενομένων ἐργασιῶν.

Ἐκ τῆς βάσεως ταύτης πηγάζει ἡ ἐξῆς σειρά τῶν ἐργασιῶν:

1ον) Σπουδὴ καὶ σχεδίασις τῆς περιμέτρου τῶν γαιῶν, αἵτινες δέον ν' ἀναδασωθῶσιν ἢ νὰ διατηρηθῶσι δασωμένοι ἐν τῇ λεκάνῃ χειμάρρου τινός.

2ον) Ἀναδάσωσις ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερα ὄλων τῶν ἐντὸς τῆς περιμέτρου τοῦ χειμάρρου μονίμων γαιῶν.

3ον) Μονιμοποίησις τῶν κινητῶν ἐδαφῶν διὰ τεχνικῶν ἐπανορθωτικῶν ἐργασιῶν.

4ον) Ἀναδάσωσις τῶν κινητῶν γαιῶν ἐφ' ὅσον μονιμοποιοῦνται καὶ τελευταῖον:

5ον) Ἐκλογὴ καὶ προσδιορισμὸς ἐκείνων τῶν τεχνικῶν ἐπανορθωτικῶν ἔργων, ἅτινα δέον καὶ ἐν τῷ μέλλοντι δι' ἐπιμελοῦς συντηρήσεως νὰ διατηρηθῶσι.

Δὲν εἶνε τοῦ παρόντος νὰ σᾶς ἀναπτύξω ἐκαστὴν τῶν ἐργασιῶν τούτων. Τὴν σειράν ὅμως ταύτην ἀκολουθοῦντες ἐν Γαλλίᾳ τὸ πρῶτον καὶ κατόπιν ἐν Αὐστρίᾳ ἐπαρουσίασαν τὰ σημερινὰ θαυμαστὰ ὄντως ἀποτελέσματα.

Ὀλίγα μόνον θέλω νὰ σᾶς προσθέσω περὶ τῶν δαπανῶν τῶν τοιούτων ἀναδασώσεων.

Ἀνεφέρομεν προηγουμένως ὅτι ἡ ἀναδασώ-
 τεά ἑκτασίς ὄρισθη εἰς 4,199,920 στρεμ.

Τὰ γενόμενα ἐξοδα ὑποδιαιροῦνται οὕτω:

Τὰ μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρ. τοῦ 1892 γενόμενα ἀνερχόμενα εἰς 45,604,996 φρ.

Τὰ προϋπολογιζόμενα διὰ τὴν μὴ ἀναδασω-

θεῖσαν ἐτι ἑκτασιν ἀνερχόμενα εἰς 158,712,775

ἦτοι τὸ ὅλον φρ. 204,317,771

ἐξ ὧν πρὸς ἀπαλλοτριώσιν ἐδαπανήθησαν

φρ. 54,782,787

καὶ τὸ ὑπόλοιπον, ἦτοι

φρ. 149,534,984

δι' ὄλας τὰς σχετικὰς ἐργασίας, τουτέστι διὰ μὲν τὴν ἀπαλλοτριώσιν 17 περίπου φρ. κατὰ στρέμμα, διὰ δὲ τὰς λοιπὰς ἐργασίας μετὰ τῆς ἀναδασώσεως 47 φρ. κατὰ στρέμμα, ἐν συνόλῳ δηλ. 65 φρ. περίπου κατὰ στρέμμα. Εἰς τὰς δαπάνας ταύτας ἐννοεῖται ὅτι δὲν συμπεριλαμβάνονται οἱ μισθοὶ καὶ λοιπὰ ἐξοδα τοῦ εἰδικοῦ προσωπικοῦ τοῦ ἀσχοληθέντος εἰς τὰς ἐργασίας ταύτας, μολονότι συμπέρασμα γενικὸν τῶν γενομένων ἐργασιῶν ἦτο ὅτι, πρὸς τελείαν εὐδοκίμησιν αὐτῶν, ἀπαιτεῖται οὐ μόνον εἰδικῶς μορφωμένον προσωπικόν, ἀλλὰ καὶ εἰδικῶς εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην ἀσχολούμενον.

Ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων, τὰ ὁποῖα σᾶς ἐξέθηκα περὶ τῶν ἐν Γαλλίᾳ γενομένων τεχνικῶν ἀναδασώσεων, τὰς ὁποίας ἐπικολούθησαν καὶ ἐφ' ὧν ἐστηρίχθησαν καὶ αἱ μεταγενεστέρως ἐπὶ τῶν τυρολικῶν Ἀλπεων γενόμενα τοιαῦτα, συνάγεται ὅτι καὶ αἱ ἀναδασώσεις τοῦ εἶδους τούτου εἶνε ἀντικείμενον κυβερνητικῆς καὶ νομοθετικῆς μερίμνης, ἧς δέον νὰ προηγηθῆ, παρ' ἡμῖν τοῦλάχιστον, ἢ ἐτέρα μερίμνα τῆς μορφώσεως τοῦ καταλλήλου προσωπικοῦ, προσωπικοῦ ἐξ ἐπιστημόνων, εἰδικοῦ καὶ ἱκανοῦ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Κυβερνητικῶν μέσων νὰ ἐνεργήσῃ καὶ παρ' ἡμῖν παρομοίως ἐργασίας.

Ἐν Ἑλλάδι ἐπιβάλλονται ἐπίσης τοιούτου εἶδους ἀναδασώσεις, ἀν καὶ εὐτυχῶς μέχρι σήμερον αἱ ἐκ τῶν πλημμυρῶν ζημίαι δὲν εἶνε παρ' ἡμῖν παρ' ὄλην τὴν ὀρεινότητα τῆς χώρας οἶαι ἐν Γαλλίᾳ.

Ἐν Ἑλλάδι ἔχομεν ἄλλα καταφανῆ ἀποτελέσματα τῶν ἀποφιλώσεων τῶν ὀρέων μας, ὧν τὰ κυριώτερα εἶνε πρῶτον μὲν τὸ ἀκανόνιστον τῆς ροῆς πάντων τῶν ποταμῶν κινδυνευόντων ὅσον οὐπω νὰ μεταβληθῶσιν εἰς χειμάρρους, καὶ δεύτερον ἢ ὑπὸ τε τῶν ποταμῶν καὶ τῶν χειμάρρων διὰ τῆς ἐκτάσεως τῆς κοίτης τῶν καὶ τῆς ἐπιχαλικώσεως κατάληψις καλλιεργησίμων γαιῶν. Ἡ γεωλογικὴ τοῦ Ἑλλ. ἐδάφους σύστασις ἀποτελουμένη κατὰ τὰ ἐννέα δέκατα ὑπὸ τοῦ κοινοῦ κρυσταλλικοῦ ἢ ἀμόρφου ἀσβεστολιθικοῦ πετρώματος, ἢ διαμόρφωσις τῶν πλείστων τῶν ὀρέων μας μὴ παρουσιαζόντων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπεράγαν κεκλιμένας ἢ ἀποτόμους κλιτύς, ἢ ζωογονικὴ τοῦ Ἑλλ. ἡλίου δύναμις ἢ προκαλοῦσα καὶ ἐπὶ τῶν ξηροτά-

των καὶ ἀύχμηροτάτων ἐδαφῶν δαψιλῆ θαμνώδη βλάστησιν, συνέτειναν κατὰ πολὺ, ὅπως αἱ ἀποψιλώσεις τῶν ὀρέων μας μὴ ἐπιφέρωσιν, ὅπως ἀλλαχοῦ, τὰς φοβεράς ἐκείνας πλημμύρας, συνέτειναν ὅμως, ὅπως μεταβάλωσι τὴν κανονικὴν τῶν ὑδάτων διανομὴν καὶ οὕτως οἱ κυριώτεροι τῶν ποταμῶν μας, ὅπως ὁ Σπερχειὸς, ὁ Ἀλφειὸς, ὀλιγώτερον δὲ ὁ Πηνειὸς καὶ ὁ Ἀχελῷος, οἱ ὁποῖοι πρὸ εἰκοσαετίας ἐδικαιοῦντο πράγματι τῆς ὀνομασίας τοῦ ποταμοῦ, μεταβληθῶσιν εἰς χειμάρρους σχεδὸν, ὧν οἱ μὲν δύο πρῶτοι στεριεύουσι καθ' ὀλοκλήριαν κατὰ τὸ θέρος, ὁ δὲ Ἀχελῷος φαινομενικῶς μόνον ρεεῖ καὶ κατὰ τὸ θέρος χάρις εἰς τὴν μεγάλην ἀναβλύζουσαν πηγὴν τῆς Μπαρδάχας, ἡ ὁποία τὸν τροφοδοτεῖ ἀπὸ τοῦ ἡμίσεος περιπλου τοῦ μήκους του, ἐν ᾧ τὸ ἕτερον ἡμισὺ τὸ ἀπὸ τῶν πηγῶν μέχρι τῆς Μονῆς τῆς Τατάρνας σχεδὸν ἐπίσης ἐξ ὀλοκλήρου στεριεύει.

Αἱ κοίται τῶν ποταμῶν αὐτῶν κατέλαβον φοβεράς καλλιεργησίμους ἐκτάσεις· οὕτως ἡ τοῦ Πηνειοῦ παρὰ τὴν Καλαμπάκαν ἔχει πλείους δύο καὶ τριῶν χιλιομέτρων, ἡ τοῦ Ἀχελῷου κάτωθεν τοῦ Ἀγρινίου ἐνιαχοῦ τεσσάρων καὶ πλέον χιλιομέτρων, ἡ τοῦ Ἀλφειοῦ παρὰ τὰ Ὀλύμπια καὶ ἡ τοῦ Σπερχειοῦ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς Φθιωτικῆς κοιλάδος ἐνιαχοῦ ὀλοκλήρου χιλιομέτρου. Ἐπίσης πᾶσαι αἱ πεδιάδες μας, εἰς ἃς ἐκβάλλουσι ποτάμια μεταβληθέντα ἐκ τῶν ἀποψιλώσεων εἰς χειμάρρους, ἤρξαντο καταλαμβάνομεναι ὑπὸ τῶν ὑπ' αὐτῶν μεταφερομένων χαλίκων καὶ παράδειγμα ἀπτόν ἔχετε τὴν πεδιάδα τῶν Πατρῶν μὲ τὸν Γλαῦκον καὶ ὅλην τὴν παραλίαν τῆς βορείου Πελοποννήσου, ὅπου ἄπειροι ἐκτάσεις γονίμων γαιῶν κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν χειμάρρων. Δυστυχῶς δὲν ἔχομεν στατιστικὴν σχετικὴν ἢ ὁπωσοῦν ἀκριβῆ, ὅπως παρακολουθήσωμεν καὶ παρ' ἡμῖν τὴν ἐπεληθούσαν μείωσιν τῶν ὀρεινῶν πληθυσμῶν. Δι' ἐν ὅμως δύναμαι ἀσφαλῶς ν' ἀποφανθῶ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως, ὅτι εἰς πλεῖστα τῆς Εὐρυτανίας καὶ τῶν Ἀγραφῶν μέρη ἡ ἀποψιλώσις τῶν ὀρέων ἐπίνεγκε τὴν πενίαν τοῦ ἐγγχωρίου πληθυσμοῦ, ἥτις εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ ἐπέδρασεν ἥδη ἢ νὰ μὴ ἐπιδράσῃ προσεχῶς ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐξ ὅλων αὐτῶν εὐνόητον εἶνε πόσον αἱ τοιοῦτοι εἶδους ἀναδασώσεις ἐπιβάλλονται καὶ παρ' ἡμῖν, φρονῶ ὅμως ὅτι αἱ πλεῖστα καὶ μᾶλλον ἐπεΐγουσαι εἶνε αἱ φυσικαὶ ἀναδασώσεις καὶ ὅτι αὗται τὸ πλεῖστον μετὰ τὸν καταρτισμὸν κανονικῆς δασικῆς ὑπηρεσίας θὰ κατωρθοῦντο διὰ καθαρῶς διοικητικῶν

μέτρων, οἷα ὁ κανονισμὸς τῆς βοσκῆς, ἡ ρύθμισις τῶν ὑλοτομῶν, ἡ προστασία τῶν νεαρῶν δασῶν, ἡ ὑπόδειξις εἰς τοὺς ὀρεινοὺς πληθυσμοὺς τρόπων ἀπολαβῆς ἀμέσων κερδῶν ἀπὸ τῶν δασῶν καὶ ἡ ἐν γένει αὐστηρὰ ἀστυνομικὴ τῶν δασῶν μας φρουρήσις, ὀλιγώτερον δὲ αἱ διὰ καθαρῶς τεχνικῶν ἔργων ἀναδασώσεις. Κινητὰ ἐδάφη καὶ περιοδικῶς πλημμυροῦντας χειμάρρους δὲν ἔχομεν ἔτι ἴσως διατρέχομεν τὸν κίνδυνον ν' ἀποκτήσωμεν ἐν βραχεῖ μέλλοντι ἐξακολουθοῦντες τὴν ὑπὸ τὸ σημερινὸν καθεστῶς δασικὴν διαχείρισιν, ἀλλὰ τό γε νῦν ἔχον ἢ ἐξασφάλισις καὶ διευκόλυνσις τῶν φυσικῶν ἀναδασώσεων μόνον εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι θὰ μᾶς ἤρκουν τελείως.

Καὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου ὅθεν εἶδους τῶν ἀναδασώσεων εἶνε καταφανές, ὅτι οἱ σύλλογοι καὶ σωματεῖα, ἔστω καὶ μὲ τὸν εἰδικὸν τῶν ἀναδασώσεων σκοπὸν ἰδρυόμενα, εἶνε ἀναρμόδια νὰ μεριμνήσωσιν, ὡς ὑπερβαίνοντος τοῦ ζητήματος τούτου τὰς δυνάμεις αὐτῶν, πλὴν ἐὰν περιορισθῶμεν εἰς ἐκφρασιν εὐχῶν καὶ ὑπόδειξιν τῶν καταλλήλων πρὸς λῆψιν μέτρων.

Ἡ ἀνεπάρκεια δὲ αὕτη καθίσταται καταφανέστερα, ἐὰν ἐξ ἀναλογίας, ἐκ τῶν γενομένων ἐν Γαλλίᾳ δαπανῶν καὶ τῶν ἐπιτευχθέντων αὐτόθι ἀποτελεσμάτων, θελήσωμεν νὰ ὑπολογίσωμεν ἐνδεχομένης ὁμοίου εἶδους παρ' ἡμῖν ἐργασίας. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν λ. χ. ὅτι ἡ μέση δαπάνη κατὰ στρέμμα ἀναδασωθὲν ἀνῆλθεν εἰς 65 φρ. χρυσᾶ, ἥτοι εἰς 100 περίπου δρχ. χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν τὰς δαπάνας τοῦ προσωπικοῦ, καὶ ὑποτιθεμένου ὅτι ὅμοιαι ἐργασίαι παρ' ἡμῖν θὰ ἐστοίχιζον τὸ ἡμισὺ μόνον λόγῳ τῆς μεγαλειτέρας τοῦ ἐδάφους στερεότητος, ἥτοι 50 δρχ. κατὰ στρέμμα, ἔπεται ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὅτι πρὸς τὸ παρὸν δι' ἑλληνικῶν χειρῶν πᾶσα ὁμοίου εἶδους ἐργασία εἶνε ἀδύνατος ἐλλείψει τοῦ καταλλήλου προσωπικοῦ, ἀλλ' ὅτι καὶ ἡ τεχνητὴ ἀναδασώσις ἐνδὸς μόνου ὄρους, τοῦ Ὑμηττοῦ λ. χ. ἔχοντος μῆκος 10 χιλιομ. καὶ μέσον πλάτος 2 1/2 χιλιομ. ἥτοι ἐπιφάνειαν 25 χιλ. στρεμ. θὰ ἐστοίχιζε 1,250 11,000 δρ. κατ' ἐλάχιστον, χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν ἀπείρους ἄλλας αἰτίας, αἵτινες θὰ πῦξανον τὴν δαπάνην ταύτην κατὰ πολὺ ἔτι καὶ τῆς ὁποίας τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν καθιστᾶ ἀδύνατον ἢ ἐλλειψὶς τῆς σχετικῆς πείρας.

Ἐρχομαι ἥδη εἰς τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον εἶδος τῆς ἀναδασώσεως, τὰς δασώσεις, ὡς τὰς κατωνόμασα ἐν ἀρχῇ, τὰς κυρίως μὲν διὰ καλ-

λωπιστικούς· ἔστι δ' ὅτε καὶ δι' ὑγιεινοὺς ἢ προστατευτικούς σκοποὺς ἐπιβαλλομένας.

Καὶ εἰς τὸν κλάδον τοῦτον τῶν ἀναδασώσεων ἔχομεν νὰ θαυμάσωμεν παμμέγιστα ἔργα συντελεθέντα ἐν τε τῇ Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, ὁποῖαι αἱ δασώσεις τῶν παρωικεανείων ἀμμοδῶν ἐκτάσεων τῶν Dunnes λεγομένων, αἱ γενόμεναι πρὸς πρόληψιν τῶν ἐτνιασῶν ὑπὸ τῆς κινητῆς ἀμμου ἀμμοχάσεων γονίμων ἐδαφῶν, καὶ αἱ δασώσεις τῶν ἀπεράντων ἀμμοδῶν ἐκτάσεων τῆς Πρωσίας, δι' ὧν μετεβλήθησαν ἀγονάτα ἐδάφη εἰς θαλερὰ δάση. Ἄλλ' εἰς τὸν κλάδον τοῦτον τῶν ἀναδασώσεων περιλαμβάνεται μετὰ τοῦ μεγίστου καὶ τὸ ἐλάχιστον· καὶ ἀκριβῶς τὸ ἐλάχιστον εἶνε τὸ μόνον δυνάμενον νὰ ἐπισύρῃ τὰς φροντίδας σωματείου τινός. Αἱ Ἀθῆναι, κύριοί μου, γνωρίζετε κάλλιον ἐμοῦ ὅτι τρεῖς κυρίως ἔλλειψεις ὑφίστανται, αἵτινες ἐκλείπουσαι θὰ ταῖς προσέδιδον τὴν ὄψιν μιᾶς τῶν ὠραιότερων μεγαλοπόλεων. Περὶ τῶν δύο ἐγένετο ἥδη μακρὸς λόγος ἐν τῷ συλλόγῳ, καὶ αὗται εἶνε ἡ ἔλλειψις τοῦ ἐπαρκούς ὕδατος καὶ ἡ διὰ τὰς ἀνάγκας καὶ τὸν καλλωπισμὸν μεγαλοπόλεως ἔλλειψις καταλλήλων ὁδῶν καὶ ὑπονόμων. Ἡ τρίτη, τῆς ὁποίας ἡ σπουδαιότης κατ' οὐδὲν ὑπολείπεται τῶν δύο ἄλλων, εἶνε ἡ ἔλλειψις ἐπαρκούς φυτικοῦ διακόσμου, ἡ ἔλλειψις δηλονότι δημοσίων κήπων ἢ πάρκων, καὶ ἡ ὁποία ἔλλειψις εἶνε σχεδὸν γενικὴ δι' ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, παρέχουσα τὸ ἀψευδέστερον τεκμήριον τοῦ νηπιώδους ἀκόμη πολιτισμοῦ μας κατὰ τὴν ὀρθοτάτην διαπρεποῦς ξένου παρατήρησιν. Ἴδου στάδιον δράσεως διὰ τὰ άτομα καὶ οὐχὶ δι' ἓνα μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλοὺς συλλόγους. Δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἢ ἐκ μέρους τοῦ δημοσίου ἢ τῶν δήμων ἠθικὴ καὶ ὑλικὴ συνδρομὴ εἶνε πλεον ἢ ἀναγκαῖα, ἀλλὰ καὶ ἄνευ ταύτης θὰ ἠδύναντο σωματεῖα νὰ προβῶσιν εἰς συζήτησιν καὶ δράσιν ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Ἡ σχετικὴ πείρά μου δὲν εἶνε πολὺ μακρὰ, διότι δοκιμαί τινες μόνον μικρὰ ἀναδασώσεις ἐγένοντο ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς καθόλου μελέτης τῆς χώρας καὶ τῶν κλιματολογικῶν, γεωλογικῶν καὶ κοινωνιολογικῶν αὐτῆς συνθηκῶν δυνάμεθα νὰ ἀρυσθῶμεν ἀσφαλῆ τινα πορίσματα περὶ τῆς μεθόδου, ἣν δέον νὰ ἀκολουθήσωμεν εἰς τὰς ἐργασίας ταύτας, καὶ περὶ τῆς πρακτικῆς βάσεως, ἐφ' ἧς δυνάμεθα νὰ στηριχθῶμεν.

Συνοψίζων πάντα ταῦτα σὰς ὑποβάλλω τὸ ἐξῆς πρόγραμμα ἐργασιῶν πρὸς εὐρυτέραν συζήτησιν καὶ μελέτην. Ὡς βᾶσιν τεχνικὴν, ἐφ' ἧς

θὰ θεμελιώσωμεν πάσας τὰς ἐργασίας, ὀφείλομεν νὰ θέσωμεν τὴν διὰ παντὸς μέσου ἐπιδίωξιν ἐμφυτεύσεως δασικῶν φυτῶν ἐπὶ γυμνῶν ἐδαφῶν ἄνευ οὐδενὸς λεπτομερεστέρου πρὸς τὸ παρὸν καθορισμοῦ περὶ τοῦ ἀπωτέρου σκοποῦ μιᾶς ἐπιδιωκομένης ἀναδασώσεως, ἀρκεῖ νὰ ἐπιδιώξωμεν καὶ κατορθώσωμεν τὴν ἐμφύτευσιν ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων δένδρων.

Ὡς μέσα δὲ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου προτείνω τὰ ἐξῆς :

1ον) Ὁ Πολυτεχνικὸς σύλλογος ἐνεργῶν ἐντεῦθεν ὡς ἀπὸ κέντρου καὶ δι' ὄλων τῶν ἐνταῦθα καὶ ἐν ταῖς πρωτευούσαις τῶν νομῶν καὶ τῶν Ἐπαρχιῶν ἀντεπιστελλόντων μελῶν ἢ καὶ συναδέλφων μηχανικῶν ἢ καθηγητῶν νὰ ἰδρῶσιν μιᾶν ἐταιρείαν ἐξωραϊστικὴν ἢ φιλοδασικὴν, ὅπως θέλετε, σκοποῦσαν τὴν ἐμφύτευσιν δένδρων ἐπὶ τῇ βᾶσει ὀδηγιῶν, ἃς ἐντεῦθεν θ' ἀποστέλλωμεν, ἐφ' ὄλων τῶν πέριξ τῶν πόλεων δημοσίων ἢ δημοτικῶν γηπέδων, αἰτουμένων πρὸς τοῦτο παρὰ τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν.

2ον) Τὸν εἰς τὴν Ἐταιρείαν ταύτην προσκλητισμὸν παντὸς Ἑλλήνος εἰ δυνατόν, τιθεμένον ὡς ὅρου συνδρομῆς ἐλάχιστου ποσοῦ, λεπτῶν 10 ἢ 20 κατὰ μῆνα λ. χ.

3ον) Τὴν ἐντεῦθεν ὡς ἀπὸ κέντρου ἀποστολὴν ὀδηγιῶν, σπερμάτων κτλ. εἰς πάντα εἰ δυνατόν αἰτοῦντα καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰ διάφορα ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις κέντρα.

4ον) Τὴν αἴτησιν τῆς διὰ νομοθετήματος καταλλήλου ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς συνδρομῆς τοῦ δημοσίου καὶ τῶν δήμων πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ μας.

Δὲν εἰσέρχομαι, κύριοι, εἰς τὰς λεπτομερείας, καθότι αὗται εἶνε ἀντικείμενον ἰδιαιτέρων συζητήσεων, ἀφ' οὗ τεθῶσιν αἱ βάσεις τοῦ ἔργου, ἔχων ὅμως τὴν τιμὴν νὰ διευθύνω τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν τῶν δασῶν, ὀφείλω νὰ ἀνακοινώσω ὅτι ἡ Σεβ. Κυβέρνησις φαίνεται ἐμφορουμένη ὑπὸ τῶν μᾶλλον φιλοδασικῶν αἰσθημάτων καὶ ὅτι ἤρξατο ἥδη ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως ἐμπρακτος ἐνέργεια πρὸς ἐπίτευξιν ὁμοίου εἴδους ἐργασιῶν, ἂν δὲ παραλλήλως πρὸς ταύτας ἐπιληφθῆ τοῦ ἔργου τούτου καὶ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, ἐκτὸς τοῦ ὅτι οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει διὰ νὰ μὴ ἐλπίσωμεν πᾶσαν ἐπίσημον ἀρωγὴν, θέλομεν ὑποβοηθήσει ἐν πολλοῖς καὶ τὸ ἔργον τῶν Ἀρχῶν καὶ προκαλέσει αὐτὰς, οἰαδιῆποτε καὶ ἂν ὦσιν, εἰς τὴν λήψιν τῶν εἰς αὐτὰς καὶ μόνον ἀνηκόντων γενναιοτέρων περὶ ἀναδασώσεων μέτρων.